บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในการพัฒนาประเทศตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ได้มีการกำหนดแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ 1 ถึงฉบับที่ 10 ที่มุ่งเน้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (Economic Growth) และการพัฒนาภาคอุตสาหกรรม เพื่อให้มีอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจหรือมีผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศ (GDP) ในอัตราที่สูง ซึ่งก็นับว่าประสบความสำเร็จในด้านการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจพอสมควร โดยในช่วงระยะเวลาของการพัฒนาเศรษฐกิจ รัฐบาลได้กำหนดนโยบายจัดการการศึกษาเพื่อให้มีบทบาทที่สำคัญควบคู่กับการพัฒนาเศรษฐกิจมาโดยตลอด มีการจัดตั้งและขยายสถาบันอุดมศึกษา สถาบันอาชีวศึกษา และสถาบันศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาภาคอุตสาหกรรมไปทั่วประเทศ จะเห็นว่าการศึกษามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศเป็นอย่างมาก การศึกษาเป็นกระบวนการที่สำคัญและจำเป็นต่อการพัฒนาทั้งโดยส่วนบุคคลและส่วนรวม การศึกษาไม่เพียงแต่เป็นการสร้างความคิด ความสามารถ ทักษะและความชำนาญเท่านั้น การศึกษายังทำหน้าที่สร้างคุณค่าความเป็นคน ซึ่งอาจสะท้อนออกมาในรูปของทัศนคติ ค่านิยม บุคลิกภาพ คุณธรรม บรรทัดฐานทางสังคม ตลอดจนวัฒนธรรม (เทียนฉาย กีระนันท์, 2532 : 11 – 12) ซึ่งแนวความคิดของนักเศรษฐศาสตร์สมัยก่อนมีความเห็นว่าการศึกษาเป็นการลงทุน มาแชล (Marshall, 1595) ได้กล่าวว่าการศึกษาเป็นการลงทุนที่มีคุณค่าสูงกว่าการลงทุนชนิดอื่น และสมิธ (Smith, 1952) นักเศรษฐศาสตร์สมัยคลาสสิกได้กล่าวถึงแนวความคิดเรื่องนี้ในหนังสือชื่อ "The Wealth of Nations" ว่าการศึกษาเป็นการลงทุน เพราะทรัพย์สินของชาติเพิ่มขึ้นได้จากบุคคลที่ได้ลงทุนร่ำเรียนมา ซึ่งการลงทุนทางการศึกษานี้มีค่าสูงกว่าการลงทุนชนิดอื่น การลงทุนในที่นี้หมายถึง การเข้าศึกษาในโรงเรียนเพื่อจะได้กลายเป็นผู้ผลิตและเป็นผู้มีรายได้ต่อไปในอนาคต กล่าวคือการแสวงหาความรู้จะทำให้บุคคลและสังคมมีความมั่งคั่งเกิดขึ้นได้ ซึ่งชูทส์ (Schultz, 1961 : 117 – 132) และเดนนิสัน (Denison, 1962 : 99 - 107) ได้ให้ความเห็นสนับสนุนว่ากระบวนการศึกษาจะเป็นกระบวนการผลิตที่ช่วยเปลี่ยนแปลงมนุษย์ให้มีคุณภาพดีขึ้น สิ่งที่ผลิตออกมามิใช่สินค้าแต่เป็นสิ่งที่นักเศรษฐศาสตร์ในปัจจุบันเรียกว่า "ทุนมนุษย์" ดังนั้นการลงทุนด้านการศึกษาจึงเป็นการสร้างทุนมนุษย์ และ เทียนฉาย กีระนันท์ (2519 : 76) ได้ให้แนวความคิดไว้ว่าการศึกษาไม่เพียงแต่ให้ประโยชน์แก่ผู้เรียนเท่านั้น แต่ยังให้ประโยชน์แก่สังคมอีกด้วย การศึกษาจึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจเพราะทำให้คนมีประสิทธิภาพในการทำงานดีขึ้น การศึกษาจึงเป็นการลงทุนอย่าง

หนึ่งซึ่งเป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ซึ่ง ภิญโญ สาธร (2524 : 38 – 44) ได้ให้ทัศนะไว้ว่า "การลงทุนเพื่อการศึกษาเป็นการลงทุนเพื่อพัฒนาคุณภาพของพลเมือง ผลที่ได้จากการลงทุนเพื่อการศึกษามีค่ามากกว่าผลของการลงทุนในธุรกิจอื่นๆ ทุกชนิด ผลที่ได้คือความมีคุณภาพของคนนั่นเอง" นอกจากนี้ ชนิตา รักษ์พลเมือง (2532 : 40 – 41) ได้กล่าวว่า "การศึกษาได้รับการยอมรับว่าเป็นกลไกหรือวิถีทาง (Means) อันมีประสิทธิภาพอันหนึ่งที่จะทำให้บรรลุจุดหมาย (Ends) แห่งการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมตามเป้าหมายของประเทศ นอกจากนี้ยังมีความเห็นโดยทั่วไปว่าการพัฒนาคนจำเป็นต้องมีการศึกษา และการศึกษาคือ "บันได" ไปสู่ความสำเร็จทั้งในด้านส่วนตัวและส่วนรวม ดังนั้น การศึกษาจึงเป็นปัจจัยที่ 5 ของมนุษย์"

จะเห็นได้ว่าการลงทุนทางการศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาคน อันเป็นยุทธศาสตร์สำคัญที่ประเทศไทยและหลายประเทศได้นำมาใช้ เพื่อเพิ่มศักยภาพในการแข่งขัน และสร้างสังคมที่พึงประสงค์ โดยเฉพาะการศึกษาระดับอุดมศึกษา ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการผลิตและพัฒนากำลังคนระดับสูง เป็นแหล่งสร้างองค์ความรู้และเทคโนโลยีที่จำเป็นต่อการพัฒนาประเทศ เป็นแหล่งสร้างคนที่รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงที่มากับกระแสโลกาภิวัตน์ ทั้งในส่วนที่เป็นโอกาสและภัยคุกคาม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2541 : 51) ซึ่งจะเห็นได้ว่าการจัดการศึกษาทุกระดับเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างมากในการพัฒนากำลังคนเพื่อพัฒนาประเทศชาติ โดยเฉพาะการจัดการศึกษาในสาขาครุศาสตร์และศึกษาศาสตร์ เพราะบุคคลในกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่มีบทบาทอย่างมากในการพัฒนาทรัพยากรบุคคลของประเทศชาติ ในการอบรมสั่งสอนให้เยาวชนของชาติเป็นผู้ที่มีความพร้อมไปทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา เพื่อพร้อมที่จะแข่งขันในระดับสากลได้ เพราะฉะนั้นการผลิตครูจะต้องดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพ จึงได้มีโครงการผลิตครูการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับปริญญาตรีหลักสูตร 5 ปีขึ้น เนื่องจากการผลิตครูรุ่นใหม่ต้องการความเข้มข้นทางวิชาการ และมีจิตวิญญาณในวิชาชีพครู ดังนั้นจึงศึกษาวิชาเอกในหน่วยกิตที่เพิ่มขึ้น เพิ่มหน่วยกิตการฝึกปฏิบัติงาน และกิจกรรมปลูกฝังคุณลักษณะความเป็นครู (สมถวิล อัศวสืบสกุล, 2546 : 6) โดยรัฐบาลได้เล็งเห็นความสำคัญในเรื่องนี้ จึงได้กำหนดมาตรการในการพัฒนาบุคลากรกลุ่มนี้ ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 มาตรา 52 หมวดที่ 7 ว่าด้วยเรื่องครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา ได้กำหนดให้มีการพัฒนาวิชาชีพครู และผู้บริหารการศึกษา รวมทั้งใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครู และได้การกำหนดรูปแบบการผลิตครูเพื่อให้มีการพัฒนาวิชาชีพครูให้เป็นมาตรฐาน ให้ทัดเทียมกับวิชาชีพอื่น จึงได้มีประชุมเพื่อลงความเห็นในการกำหนดแนวทางในการผลิตครู และได้มีความเห็นหลากหลายอย่างมากในการผลิตครู เช่น เสนอให้มีการผลิตโดยใช้หลักสูตร 5 ปี และ 6 ปีบ้าง ซึ่งได้ข้อคิดเห็น 2 แนวทางได้แก่ แนวทางที่ 1 คือระบบ 5+1 ซึ่งในจัดในคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ สอนเบ็ดเสร็จ 5 ปี และฝึกงานในสถานประกอบการวิชาชีพอีก 1 ปี และอีกแนวทางหนึ่งก็คือ จบปริญญาในเนื้อหานั้นๆ แล้วมาเรียนวิชาชีพครูต่ออีก 1 ปี และบวกการฝึกงานอีก 1 ปี ก็จะเป็นระยะเวลา 6 ปีเท่ากัน (วิจิตร ศรีสะอ้าน, 2545 : 12) แต่

ข้อเสนอดังกล่าวก็ไม่ได้รับการยอมรับ เพื่อให้การผลิตครูและบุคลากรทางการศึกษาสอดคล้องกับความต้องการทั้งปริมาณและคุณภาพ จึงกำหนดให้มีคณะกรรมการนโยบายและแผนการผลิตครูและบุคลากรทางการศึกษา ในสภาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมแห่งชาติ กำหนดกระบวนการสร้างความเชื่อมั่นศรัทธาในวิชาชีพครู สรรหา และส่งเสริมคนดี คนเก่งมาเรียนครูโดยจัดทำโครงการครูแห่งชาติ ยกมาตรฐานหลักสูตรการผลิตโดยพัฒนาหลักสูตรการผลิตครูแนวใหม่ (5 ปี) ส่งเสริมความเป็นเลิศของสถาบันผลิตครูและบุคลากรทางการศึกษา โดยการจัดทำโครงการศูนย์ความเชี่ยวชาญเฉพาะทางครุศึกษาขึ้น (สภาคณบดีคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์แห่งประเทศไทยและคณะ, 2544 : 9) และในที่สุดคณะกรรมการจัดทำหลักสูตรก็ได้มีมติให้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการผลิตครูในคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ให้เป็น 2 ระบบคือหลักสูตร 4 ปี และหลักสูตร 5 ปี โดยเริ่มใช้หลักสูตรนี้พร้อมกันทั่วประเทศในปี พ.ศ. 2546 ทำให้ปัจจุบันนี้การผลิตครูของมหาวิทยาลัยของรัฐบาล จะมีอยู่ด้วยกัน 3 ระบบคือ ระบบที่ 1 คือหลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 4 ปี ระบบที่ 2 หลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 5 ปี และระบบที่ 3 รับผู้จบปริญญาตรีแล้วมาเรียนวิชาชีพครูต่ออีก 1 ปี และในปัจจุบันก็ยังหาข้อยุติไม่ได้ว่ารูปแบบการผลิตครูที่เหมาะสมที่สุดควรจะมีลักษณะอย่างไร จึงจะมีความเหมาะสมกับประเทศไทย ซึ่งจากรายงานการประเมินคุณภาพการศึกษาระดับชาติ ปีการศึกษา 2546 และปีการศึกษา 2547 ที่จัดทำโดยสำนักทดสอบทางการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ โดยศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปรากฏผลดังรูปข้างล่างนี้

แผนภาพที่ 1.1 ผลการประเมินคุณภาพการศึกษาระดับชาติ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2546 ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (GAT) ระดับประเทศ แสดงร้อยละของจำนวนนักเรียนแยกตามเกณฑ์

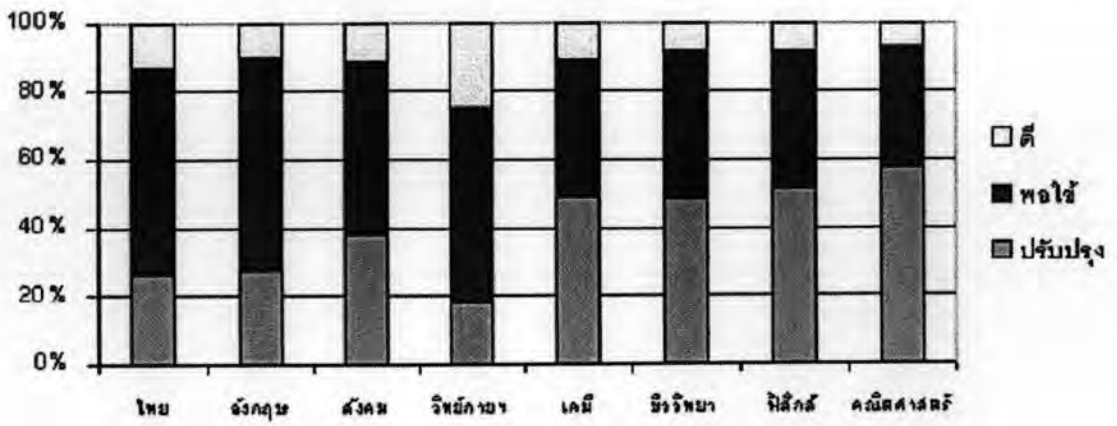

แผนภาพที่ 1.2 แสดงร้อยละของจำนวนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2547 ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (GAT) ระดับประเทศ ตามเกณฑ์การประเมิน

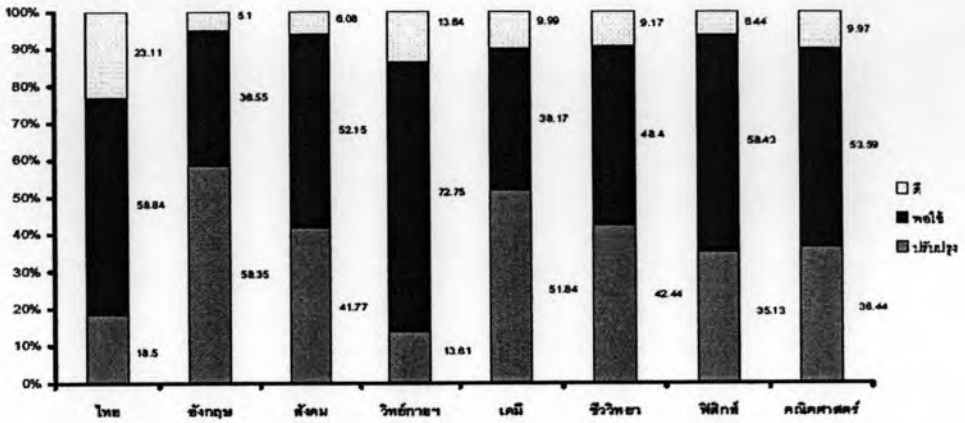

แผนภาพที่ 1.3 ผลการจัดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2546 ระดับประเทศ แสดงร้อยละของจำนวนนักเรียนแยกตามเกณฑ์

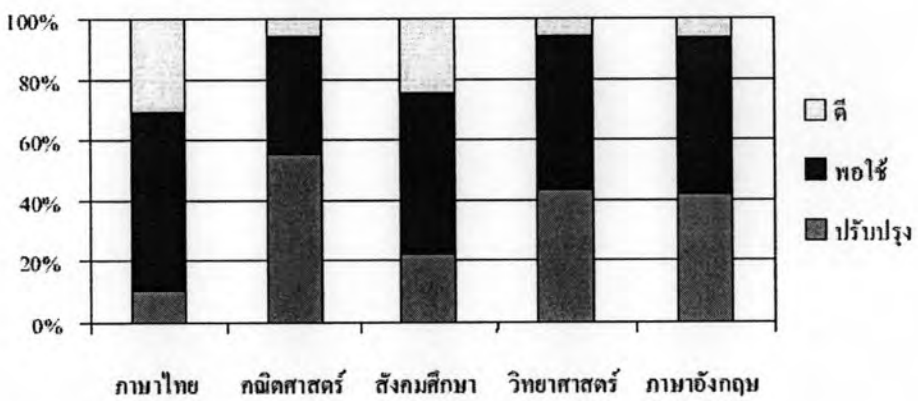

แผนภาพที่ 1.4 แสดงร้อยละของจำนวนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2547 ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (GAT) ระดับประเทศ ตามเกณฑ์การประเมิน

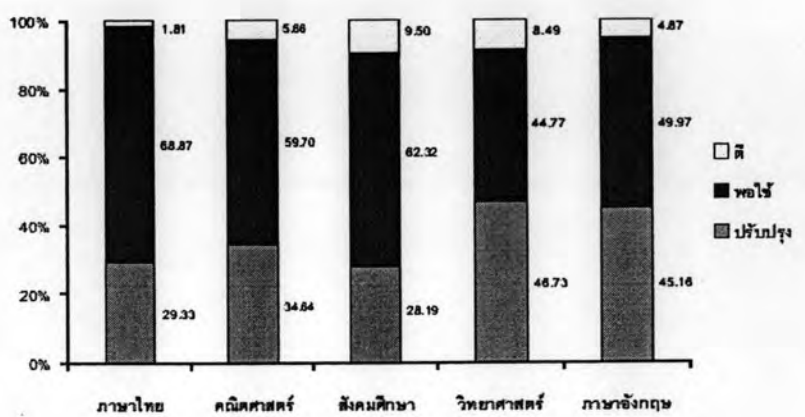

แผนภาพที่ 1.5 ผลการจัดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2546 ระดับประเทศ แสดงร้อยละของจำนวนนักเรียนแยกตามเกณฑ์

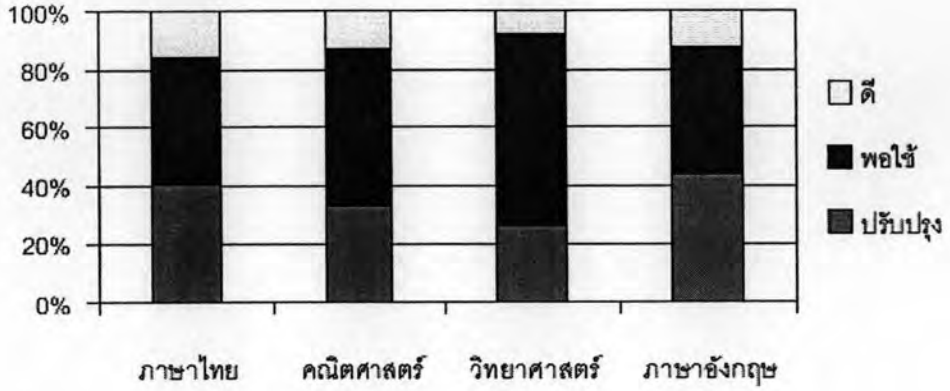

แผนภาพที่ 1.6 แสดงร้อยละของจำนวนนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2547 ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (GAT) ระดับประเทศ ตามเกณฑ์การประเมิน

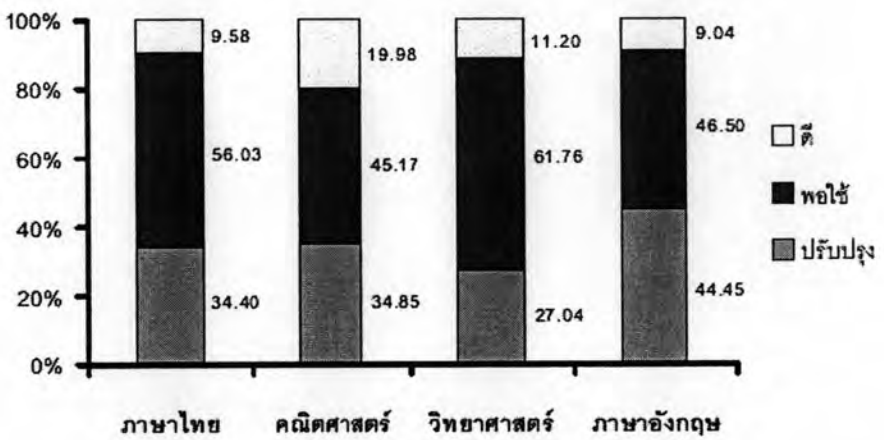

จากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดังกล่าวพบว่า นักเรียนยังประสบปัญหามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ต่ำในกลุ่มวิชาที่สำคัญได้แก่ กลุ่มวิชาทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และภาษาอังกฤษ จากการให้สัมภาษณ์ของ รองศาสตราจารย์ ดร.สมบัติ นพรัก คณบดีคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร กล่าวถึงสภาพปัญหาการศึกษาไทยไว้ดังนี้

"จากการสำรวจของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาพบว่าสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (สกศ.) ได้รายงานผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของไทย เมื่อปี 2545 ในด้านวิชาคณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ประเทศไทยได้คะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าเกือบทุกประเทศในเอเชีย ยกเว้นอินโดนีเซียและฟิลิปปินส์ นักเรียนไทยมีคะแนนเฉลี่ยวิชาคณิตศาสตร์ 467 คะแนน วิทยาศาสตร์ 482 คะแนน ประเทศอื่นๆ ในเอเชียมีคะแนนเฉลี่ยทั้ง 2

วิชา สูงกว่าไทย โดยมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่า 500 คะแนน ระบบการศึกษาและการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยของไทยไม่สามารถตอบสนองความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจได้ โดย อยู่ในลำดับที่ 47 และ 46 ตามลำดับ ตัวเลขของผู้สำเร็จการศึกษาแต่ละระดับจึงเพิ่มขึ้นอย่าง รวดเร็ว เพื่อแสดงถึงประสิทธิผลด้านการศึกษา แต่คุณภาพยังน่าเป็นห่วง ตราบใดที่สภาพการณ์ด้านการศึกษาเป็นเช่นนี้ ผลการจัดอันดับไม่ว่าสำนักใดก็คงไม่แตกต่างและเปลี่ยนแปลง" (สมบัติ นพรัก, http://www.edu.nu.ac.th/story /back_hold.pdf วันที่ 16 พฤศจิกายน 2548)

จะเห็นได้ว่าจากการสำรวจข้อมูลดังกล่าวพบว่านักเรียนประสบปัญหาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ตกต่ำ ในกลุ่มรายวิชาวิชาทางด้านภาษา และกลุ่มวิชาทางด้านคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ และยังมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ต่ำกว่าประเทศเพื่อนบ้านอย่างมาก จากวิกฤติการณ์ดังกล่าว ได้มีผู้ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับผลิตครูไว้หลากหลาย ดังนี้

ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสะอ้าน ได้ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการผลิตครูไว้ว่า

"การผลิตครูจะรู้ทฤษฎี รู้เนื้อหา มากน้อยเท่าไรแล้วแต่ แต่ว่าสำคัญอยู่ที่ว่าเอาสิ่งเหล่านั้นไปสู่การปฏิบัติได้จริงแค่ไหนเป็น Practicing Professional ด้วย" (วิจิตร ศรีสะอ้าน, 2545:12)

และ ศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี ได้กล่าวถึงการปรับเปลี่ยนการผลิตครูไว้ดังนี้

"เราพูดกันมากกว่า 20 ปี เราขาดแคลนครูเก่งในสาขาต่างๆ เช่นคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาไทย ฯลฯ แต่ยังดูเหมือนแก้ไขไม่ได้ ต่างประเทศก็ประสบปัญหาเช่นเดียวกัน และได้ปรับเปลี่ยนการผลิตครูใหม่ เช่น ยกเลิกหลักสูตรปริญญาตรีทางวิชาครู แต่รับผู้ที่จบปริญญาตรีมาเรียนทางวิชาครู ผู้ที่จบปริญญาตรีแล้วจะต้องรู้ตัวเองมากขึ้นว่าชอบวิชาครูหรือไม่ ควรให้ทุนและแรงจูงใจอื่นๆ ที่ดึงผู้ที่จบปริญญาตรีที่มีความสามารถสูงในวิชาต่างๆ ที่ต้องการเข้ามาเรียนวิชาครู 2 ปี เป็นมหาบัณฑิตทางครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ เราก็จะมีครูเก่งทางด้านต่างๆ อย่างรวดเร็ว" (ประเวศ วะสี, 2548 : 15)

นอกจากนี้ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร. นงลักษณ์ วิรัชชัย ได้กล่าวถึงการผลิตครูไว้ดังนี้

"เรื่องของการผลิตและพัฒนาครูในยุคปฏิวัติ หัวข้อนี้เป็นเรื่องของการวิจัยเพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาครูว่าเมื่อจะปฏิรูปการศึกษาลักษณะของครูในยุคใหม่น่าจะต้องมี

ลักษณะอย่างไร กระบวนการผลิตจะเป็นอย่างไร โดยส่วนตัวค่อนข้างไม่เห็นด้วยกับหลักสูตรการผลิตครูที่สภาคณบดีศึกษาศาสตร์ จะขยายหลักสูตรปริญญาตรีจาก 4 ปี เป็น 5 ปี เพราะการขยายหลักสูตรจาก 4 ปี เป็น 5 ปี ขัดแย้งกับแนวโน้มของการเรียนการสอนตามสังคมความรู้ใหม่ เพราะว่าในยุคสังคมความรู้ (Knowledge society) เราไม่จำเป็นต้องนั่งเรียนอยู่ในโรงเรียนในห้องเรียนอีกต่อไป ถ้าติดตามอ่านความเคลื่อนไหวใหม่ๆ จะเห็นว่าทั่วโลกกำลังตัดทอนเวลาเรียนและหน่วยกิตให้สั้นให้น้อยลง เมืองไทยเรากลับเพิ่มเวลาเรียนปริญญาตรีเพิ่มมากขึ้นและยังไม่รู้เงินเดือนจะได้เพิ่มขึ้นหรือเปล่า" (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2546 :41)

จากมุมมองของนักการศึกษาทั้ง 3 ท่านๆ ได้ให้ข้อคิดที่เป็นประโยชน์อย่างมากต่อการจัดทำหลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ที่เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบันควรจะมีลักษณะอย่างไร ท่านหนึ่งจะมองเรื่องการปฏิบัติหรือความสามารถในการสอนมากกว่าการมีความรู้ในเนื้อหาหรือในทฤษฎีที่ลึกซึ้ง เพราะว่าการมีความรู้ในเนื้อหามากมายแต่ไม่สามารถถ่ายทอดให้แก่ผู้เรียนได้ก็ไม่เกิดประโยชน์เท่าที่ควร แต่อีกท่านหนึ่งก็มองว่าการรับผู้ที่จบทางเนื้อหานั้นโดยตรง มีความเชี่ยวชาญในเนื้อหานั้นมาเรียนวิชาชีพครูต่ออีก จะทำให้มีครูที่เก่งสามารถนำความรู้ไปถ่ายทอดให้กับนักเรียน เพราะฉะนั้นการจัดการศึกษาในคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์เพื่อที่จะสร้างครูที่เก่งและครูที่มีความสามารถในการสอน จึงเป็นสิ่งที่สำคัญในการพัฒนาการศึกษาของชาติ ซึ่งควรจะต้องพิจารณาหลายๆ องค์ประกอบร่วมกันเพื่อที่จะกำหนดรูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการศึกษาในคณะครุศาสตร์/ ศึกษาศาสตร์ว่าควรจะมีลักษณะอย่างไร ซึ่งจากการจัดการศึกษาในปัจจุบันคือหลักสูตรครุศาสตร์/ ศึกษาศาสตร์ 4 ปี และหลักสูตรครุศาสตร์/ ศึกษาศาสตร์ 5 ปี ได้พบกับสภาพปัญหาดังนี้

รองศาสตราจารย์ ดร.นภาภรณ์ หะวานนท์ รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร กล่าวถึงโครงการผลิตครูการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับปริญญาตรีหลักสูตร 5 ปีว่า

"ขณะนี้ยังไม่มีความชัดเจนว่าจะเป็นไปในทิศทางใด เนื่องจากเวลานี้เงื่อนไขต่างๆ ได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก เช่น แต่แรกที่จะให้มีการขยายระยะเวลาของการเรียนครูที่เรียกว่า "ครูพันธุ์ใหม่" จากเดิมที่เรียน 4 ปี มาเป็น 5 ปี โดยต้องเพิ่มหน่วยกิตที่จะเรียนจาก 140 หน่วยกิต เป็น 160 หน่วยกิต และยังมีการระบุว่าปีสุดท้ายผู้เรียนจะต้องออกไปปฏิบัติงานในสถานศึกษา ซึ่งถือเป็นการเปลี่ยนโครงสร้างการเรียนการสอนที่สำคัญมาก นอกจากนี้การเรียนครูหลักสูตร 5 ปี ซึ่งต้องใช้เวลานานขึ้นจากเดิมอีก 1 ปี ก็จะส่งผลกระทบถึงค่าใช้จ่ายในการเรียนของเด็กพอสมควรจากเดิมที่รัฐสัญญาว่าจะจัดสรร

ทุนการศึกษาให้ทุกคนแต่ขณะนี้ทุนที่บอกว่าจะให้ก็ยังไม่ชัดเจนว่าจะจัดให้หรือไม่ ส่วนกรณีที่ระบุว่าเมื่อจบแล้วจะได้รับการบรรจุเป็นครูทันทีก็ยังไม่ชัดเจนเช่นกัน ดังนั้นจึงอยากให้ผู้ที่เกี่ยวข้องออกมาพูดถึงแนวทางและทิศทางที่จะต้องทำต่อไปให้ชัดเจน มิฉะนั้นโครงการนี้จะต้องได้ผลกระทบแน่นอน เพราะเมื่อเงื่อนไขต่างๆ เปลี่ยนไปการที่เราจะได้เด็กเก่งและมีความตั้งใจเป็นครูก็จะหดหายไปด้วย"

(http://www.dailynews.co.th/educate/each.asp?newsid= 50294 วันที่ 22 พฤศจิกายน 2548)

และ ศาสตราจารย์พิเศษภาวิช ทองโรจน์ เลขาธิการคณะกรรมการการอุดมศึกษากล่าวถึงโครงการผลิตครูการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับปริญญาตรี (หลักสูตร 5 ปี) หลังจากร่วมหารือกับผู้แทนคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท.) ในการประชุมทบทวนโครงการผลิตครูการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับปริญญาตรี (หลักสูตรครู 5 ปี) ว่า

"เนื่องจากในปัจจุบันมีปัญหาการขาดแคลนครูสูงมาก และปัญหาด้านคุณภาพครูซึ่งมีความอ่อนแอด้านสาระวิชาเฉพาะทาง โดยเฉพาะวิชาวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และด้านภาษา จึงได้มีการทบทวนและหาแนวทางในการผลิตครู ในการผลิตครูน่าจะทำได้เหมือนการผลิตแพทย์ โดยแบ่งแยกออกเป็น 2 ประเภท คือ ครูทั่วไป และครูเฉพาะทาง ซึ่งควรมีช่องทางการผลิตครูหลายรูปแบบ ซึ่งการใช้หลักสูตรครู 5 ปี จะเป็นหนึ่งรูปแบบที่เป็นประโยชน์มาก แต่อาจจะไม่ทันต่อสถานการณ์ในปัจจุบันที่กำลังขาดแคลนครู ดังนั้นการผลิตครูในหลักสูตร 4+1 ที่นำผู้จบสาขาวิชาอื่นๆ มาเรียนต่อวิชาครูอีก 1 ปี ก็จำเป็นต้องส่งเสริมต่อไป ซึ่งจะทำให้ได้ครูเฉพาะทางที่มีคุณภาพสูงขึ้น"

(http://72.14.203.104/search?q=cache:1t2qZj53uzUJ:www.mua.go.th/PRWEB/picture/mua_news/71-2548.วันที่ 20 พฤศจิกายน 2548)

ซึ่งสอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของนายจาตุรนต์ ฉายแสง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการได้

"ขอให้คณะครุศาสตร์และศึกษาศาสตร์เพิ่มบทบาทในการพัฒนาครูประจำการ เพราะจะต้องเป็นเครือข่ายร่วมกับสถาบันพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา (สคบศ.) ในการพัฒนาครูภายใน 4 ปีข้างหน้า อีกทั้งคณะดังกล่าวควรปรับงบประมาณจากเดิมที่เน้นด้านการผลิตบัณฑิตมาพัฒนาครูด้วย อย่างไรก็ตามคงต้องมีการผลิตบัณฑิตด้านวิชาชีพครูจำนวนหนึ่ง เพื่อเพิ่มทักษะความชำนาญด้านวิชาชีพ โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยราชภัฏยังต้อง

ผลิตครูต่อไปสำหรับโครงการผลิตครูการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับปริญญาตรี (หลักสูตรครู 4 ปี) ต้องหาข้อสรุปอีกครั้งว่าจะมีการให้ทุนการศึกษาหรือไม่ ถ้าจำเป็นต้องให้ทุนจำกัดตามสาขาที่มีความต้องการครูมากทั้งนี้หากไม่มีงบประมาณในการให้ทุนการศึกษา ควรจะผลิตบัณฑิตหลักสูตรครู 5 ปี กับหลักสูตรปริญญาตรีเฉพาะสาขา 4 ปี แล้วให้เรียนวิชาชีพครูเพิ่มอีก 1 ปี หรือหลักสูตร 4+1 ควบคู่กันไป โดยหลักสูตรครู 5 ปี จะผลิตโดยเน้นผู้ที่มีความตั้งใจเป็นครูอยู่แล้วมาเรียน สอนให้ทั้งวิชาหลัก และวิชาชีพครู สำหรับหลักสูตรครู 4+1 เน้นการผลิตในสาขาที่ขาดแคลนครูเฉพาะทาง" (http://www.moe.go.th/websm/news_nov05/news_nov0528.html.วันที่ 17 พฤศจิกายน 2548)

จากสภาพปัญหาดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าคุณภาพในการจัดการศึกษาตกต่ำมากเมื่อเทียบการจัดการศึกษาของต่างประเทศ ไม่ว่าจะเป็นด้านวิทยาศาสตร์ และทางด้านภาษาก็ตาม แต่ปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งก็คือตัวครูผู้สอน ประเทศชาติต้องการครูผู้สอนที่มีความสามารถ คนที่เก่ง และผู้ที่มีใจรักและศรัทธาต่ออาชีพครู มาเป็นผู้ที่ถ่ายทอดวิชาแก่ผู้เรียน ซึ่งจะทำให้การศึกษาของไทยสามารถแข่งขันกับนานาประเทศได้ แต่การที่จูงใจคนที่เก่ง คนที่มีความสามารถเข้ามาประกอบอาชีพนี้ค่อนข้างลำบาก เพราะว่าค่าตอบแทนที่จะได้รับนั้นยังต่ำ และต้นทุนการศึกษาก็สูงขึ้น ผู้เรียนต้องใช้เวลาเพิ่มขึ้นอีก 1 ปี ก็ย่อมส่งผลต่อต้นทุนทางสังคมและต้นทุนส่วนบุคคลที่สูงขึ้น แต่ไม่รู้ว่าจะได้ค่าตอบแทนคุ้มค่ามากน้อยเพียงใด ทำให้ขาดแรงจูงใจที่จะทำให้คนเก่ง คนดี คนมีความสามารถเข้ามาประกอบอาชีพครู เพราะฉะนั้นแนวทางในการผลิตบัณฑิตทางครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ควรจะต้องมีการทบทวนกันใหม่ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล จะเห็นได้ว่าผลตอบแทนนับว่าเป็นสิ่งสำคัญมากที่จะจูงใจผู้ที่มีความสามารถเข้ามาศึกษาต่อในคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นความจำเป็นและมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัยเพื่อหาต้นทุน – ผลตอบแทนที่ผู้เรียนจะได้รับหลังจากประกอบอาชีพครูว่าโครงการใดจะให้ผลตอบแทนมากกว่ากัน มีความคุ้มค่ากว่ากัน และจะเกิดประโยชน์กับกลุ่มบุคคลและสังคมมากน้อยเพียงใด เพื่อใช้เป็นแนวทางในการกำหนดรูปแบบการผลิตบัณฑิตครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ที่มีความเหมาะสมกับประเทศไทยต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ต้นทุน - ผลตอบแทนส่วนสังคมของการศึกษาตามหลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ในหลักสูตร 4 ปี 5 ปี และหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู โดยการวิเคราะห์ผลตอบแทนทางสังคมในรูปที่สามารถวัดเป็นตัวเงินได้และไม่สามารถวัดเป็นตัวเงินได้

2. เพื่อวิเคราะห์ต้นทุน - ผลตอบแทนส่วนบุคคลของการศึกษาตามหลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ในหลักสูตร 4 ปี 5 ปี และหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู โดยการวิเคราะห์ผลตอบแทนส่วนบุคคลในรูปที่สามารถวัดเป็นตัวเงินได้และไม่สามารถวัดเป็นตัวเงินได้

3. เพื่อนำเสนอแนวทางในการผลิตบัณฑิตครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ที่พึงประสงค์

1.3 ขอบเขตเนื้อหาของการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้มุ่งที่จะวิเคราะห์และเปรียบเทียบต้นทุน – ผลตอบแทน (Cost-Benefit) ของการศึกษาตามหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต/ศึกษาศาสตรบัณฑิต 4 ปี 5 ปี และหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู และนำเสนอแนวทางการผลิตบัณฑิตครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ที่พึงประสงค์ ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ได้แก่ต้นทุน – ผลตอบแทนส่วนบุคคลและสังคม ในรูปที่สามารถวัดออกมาเป็นตัวเงินและไม่สามารถวัดเป็นตัวเงินได้ของมหาวิทยาลัยที่เคยสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยที่ดำเนินการผลิตบัณฑิตครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ทั้ง 3 หลักสูตร ได้แก่ มหาวิทยาลัยจำกัดรับจำนวน 9 แห่ง และมหาวิทยาลัยไม่จำกัดรับจำนวน 1 แห่ง ตามรายละเอียดดังตารางข้างล่างนี้

ตารางที่ 1.1 แสดงข้อมูลพื้นฐานของมหาวิทยาลัยที่เคยสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยที่เปิดการเรียนการสอนในโครงการปกติของคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ในปีการศึกษา 2549

ลำดับที่	มหาวิทยาลัย	ประเภทหลักสูตร		
		หลักสูตร 4 ปี	หลักสูตร 5 ปี	หลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู
มหาวิทยาลัยจำกัดรับ				
1	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	✓	✓	✗
2	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ	✓	✓	✓
3	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	✓	✓	✓
4	มหาวิทยาลัยศิลปากร	✓	✓	✓
5	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	✓	✓	✓
6	มหาวิทยาลัยขอนแก่น	✓	✓	✓
7	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม	✓	✓	✓
8	มหาวิทยาลัยนเรศวร	✓	✓	✓
9	มหาวิทยาลัยบูรพา	✓	✓	✓
10	มหาวิทยาลัยทักษิณ	✓	✓	✓
11	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์	✓	✓	✗

ตารางที่ 1.1 แสดงข้อมูลพื้นฐานของมหาวิทยาลัยที่เคยสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยที่เปิดการเรียนการสอนในโครงการปกติของคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ในปีการศึกษา 2549 (ต่อ)

ลำดับที่	มหาวิทยาลัย	ประเภทหลักสูตร		
		หลักสูตร 4 ปี	หลักสูตร 5 ปี	หลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต
มหาวิทยาลัยไม่จำกัดรับ				
1	มหาวิทยาลัยรามคำแหง	✓	✓	✓
2	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช	✓	✗	✓

หมายเหตุ ✓ หมายถึง เปิดการเรียนการสอนในหลักสูตรนั้น

✗ หมายถึง ไม่ได้เปิดการเรียนการสอนในหลักสูตรนั้น

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ได้แก่ การศึกษาต้นทุนทางสังคม ซึ่งเป็นต้นทุนของสถาบันสามารถจำแนกได้เป็น 2 ประเภทคือ งบลงทุน และงบดำเนินการของมหาวิทยาลัยที่มีการผลิตบัณฑิตคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ที่เป็นมหาวิทยาลัยจำกัดรับจำนวน 9 มหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยไม่จำกัดรับจำนวน 1 มหาวิทยาลัย ดังนี้

1. มหาวิทยาลัยทักษิณ
2. มหาวิทยาลัยรามคำแหง
3. มหาวิทยาลัยศิลปากร
4. มหาวิทยาลัยบูรพา
5. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
6. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
7. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
8. มหาวิทยาลัยขอนแก่น
9. มหาวิทยาลัยนเรศวร
10. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

และการศึกษาครั้งนี้จะวิเคราะห์รายจ่ายในการผลิตบัณฑิตจากเงินงบประมาณแผ่นดิน ที่สำนักงบประมาณจัดสรรให้ และจากเงินที่แต่ละมหาวิทยาลัยจัดสรรจากเงินรายได้ ประจำปีการศึกษา 2546 - 2549 ซึ่งแต่ละมหาวิทยาลัยจะเรียกว่าเงินนอกงบประมาณ เงินรายได้ เงินทุนคณะ เงินผลประโยชน์ ฯลฯ แต่ในการศึกษาครั้งนี้จะเรียกว่าเงินนอกงบประมาณ

โดยงบประมาณแผ่นดินและเงินนอกงบประมาณของแต่มหาวิทยาลัยที่ได้รับการจัดสรรมี 7 แผนงาน คือ

(1) แผนงานบริหารการศึกษาระดับอุดมศึกษา

(2) แผนงานจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา

(3) แผนงานปรับปรุงคุณภาพระดับอุดมศึกษา

(4) แผนงานวิจัยระดับอุดมศึกษา

(5) แผนงานบริการวิชาการแก่สังคม

(6) แผนงานกิจการนิสิตนักศึกษา

(7) แผนงานทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

ตามบทบาทของสถาบันอุดมศึกษามี 4 ประการ คือ

(1) สอน

(2) วิจัย

(3) บริการวิชาการแก่สังคม

(4) ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

ส่วนการศึกษาต้นทุนส่วนบุคคล จะศึกษาจากค่าใช้จ่ายทางตรงและค่าใช้จ่ายทางอ้อมของนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์/และวิทยาศาสตร์ ประจำปีการศึกษา 2549

1.4 ข้อจำกัดของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งที่จะนำเสนอผลการวิเคราะห์ต้นทุน – ผลตอบแทนของหลักสูตรครุศาสตร/ศึกษาศาสตรบัณฑิต หลักสูตร 4 ปี 5 ปี และหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู ทั้งที่สามารถวัดเป็นตัวเงินได้ และไม่สามารถวัดเป็นตัวเงินได้ ซึ่งมีข้อจำกัดของการวิจัย ดังนี้

1. เนื่องจากหลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 5 ปี เพิ่งดำเนินการได้เพียง 4 ปีเท่านั้น ทำให้ยังไม่มีบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษา เพราะฉะนั้นในการคำนวณต้นทุนการศึกษาของหลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 5 ปี จะใช้การประมาณค่าข้อมูลของหลักสูตร 4 ปีโดยวิธีการทางสถิติ เพื่อวิเคราะห์ต้นทุน - ผลตอบแทนที่เป็นตัวเงิน

2.ในการวิเคราะห์ผลตอบแทนที่ไม่เป็นตัวเงินจะดำเนินการวิเคราะห์บัณฑิตที่สำเร็จตามหลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 4 ปี และหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู โดยเก็บข้อมูลจากบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาจากทั้ง 2 หลักสูตรในปีการศึกษา 2545 – 2549

3. ในการวิเคราะห์ผลตอบแทนที่ไม่สามารถวัดเป็นตัวเงินของหลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 5 ปีนั้น เนื่องจากยังไม่มีผู้สำเร็จการศึกษา ผู้วิจัยจึงเก็บข้อมูลจากนักศึกษารุ่นแรกซึ่งปัจจุบันศึกษาอยู่ชั้นปีที่ 4 แทน ซึ่งมีบางมหาวิทยาลัยได้มีนักศึกษาได้ออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูบ้างแล้ว

1.5 ข้อตกลงเบื้องต้น

การศึกษาข้อมูลด้านต้นทุนส่วนบุคคล จะใช้วิธีการเก็บข้อมูลภาคตัดขวาง (Crossectional Data) เพราะการจะเก็บข้อมูลประเภทอนุกรมเวลา (Time – Series) ในสภาพความเป็นจริงกระทำได้ยาก และก่อให้เกิดความคลาดเคลื่อนสูงกว่าการเก็บข้อมูลแบบภาคตัดขวาง ดังนั้นผู้วิจัยจึงเลือกใช้วิธีนี้ในการเก็บข้อมูลด้านต้นทุนส่วนบุคคล โดยการเก็บข้อมูลในช่วงปีการศึกษา 2549 โดยใช้ข้อมูลของนักศึกษาทุกชั้นปีเป็นฐานในการประมาณค่าต้นทุนการศึกษาส่วนบุคคลของแต่ละมหาวิทยาลัย เนื่องจากค่าใช้จ่ายในแต่ละปีการศึกษามีความแตกต่างกันน้อยมาก ส่วนค่าธรรมเนียมการศึกษาจะใช้ข้อมูลที่เป็นค่ากลาง หรือค่าใช้จ่ายเฉลี่ย (Average Cost) ส่วนการคำนวณผลตอบแทนในด้านที่เป็นตัวเงินจะคำนวณถึงอายุ 60 ปี เพราะเมื่อพ้นวัย 60 ปี จะพ้นวัยแรงงานเป็นวัยเกษียณอายุ และในงานวิจัยนี้จะกำหนดให้ทุกโปรแกรมการผลิตครูมีภาวะว่างงานเท่ากับศูนย์ เนื่องจากบางโครงการยังไม่มีผู้สำเร็จการศึกษา โดยการคำนวณรายได้จะเริ่มต้นเมื่อจบการศึกษาทันที คือหลักสูตร 4 ปี จะเริ่มที่อายุ 23- 60 ปี ส่วนหลักสูตร 5 ปี และประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู(4+1) จะเริ่มคำนวณรายได้ตั้งแต่อายุ 24 – 60 ปี โดยการคำนวณผลตอบแทนจะใช้บัญชีเงินเดือนของคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ.2550 โดยพิจารณาการเพิ่มขึ้นของรายได้จากการปรับขึ้นเงินเดือน 1 ขั้นปกติ ในการคำนวณต้นทุนของหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครูใน 4 ปีแรกจะใช้ต้นทุนส่วนสังคม และส่วนบุคคลจากคณะวิทยาศาสตร์ เนื่องจากข้อมูลจากหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครูพบว่านักศึกษาที่เรียนในหลักสูตรนี้ ส่วนใหญ่เป็นผู้สำเร็จการศึกษาจากหลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ

คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ หมายถึง คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ที่เปิดทำการเรียนการสอนในการผลิตบัณฑิตครุศาสตร/ศึกษาศาสตรบัณฑิตหลักสูตร 4 ปี 5 ปี และหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู ของมหาวิทยาลัยที่เคยสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ทั้งมหาวิทยาลัยจำกัดรับและมหาวิทยาลัยไม่จำกัดรับ

หลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู หมายถึง หลักสูตรที่เปิดทำการเรียนการสอนสำหรับผู้ที่สำเร็จการศึกษาหลักสูตรปริญญาตรี แล้วมาศึกษาต่อในหลักสูตรนี้อีก 1 ปี ในการวิเคราะห์ต้นทุน-ผลตอบแทนครั้งนี้จะรวมต้นทุนของหลักสูตรปริญญาตรี4 ปีและต้นทุนของหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครูอีก 1 ปี

ต้นทุนทางการศึกษา หมายถึง ค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นระหว่างการศึกษาซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่คือ

1. ต้นทุนทางสังคม เป็นค่าใช้จ่ายทั้งหมดที่รัฐต้องเสียไปจากการจัดการศึกษา สามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1.1 ต้นทุนส่วนสังคมทางตรง คือต้นทุนที่รัฐหรือสังคมจ่ายเพื่อการศึกษาเป็นตัวเงิน ได้แก่

1.1.1 ค่าใช้จ่ายดำเนินการ คือ ค่าใช้จ่ายต่างๆ ที่เกิดขึ้นในระหว่างการศึกษาที่รัฐบาลจ่ายได้แก่ เงินเดือนผู้สอน ค่าตอบแทน ค่าจ้างประจำ ค่าจ้างชั่วคราว ค่าใช้สอย ค่าวัสดุ ค่าสาธารณูปโภค และงบกลาง

1.1.2 ค่าใช้จ่ายในการลงทุน คือ ค่าใช้จ่ายที่รัฐใช้จ่ายในการเช่าที่ดิน ค่าใช้จ่ายในการก่อสร้างอาคาร ซื้อครุภัณฑ์ที่มีอายุการใช้งานมากกว่า 1 ปี

1.2 ต้นทุนส่วนสังคมทางอ้อมหรือค่าเสียโอกาสในแง่สังคม ได้แก่ ผลผลิตที่ต้องสูญเสียไปของสังคม ซึ่งวัดจากรายได้ที่สังคมต้องสูญเสียไปจากการศึกษาต่อ จะใช้ข้อมูลรายได้จากอัตราเงินเดือนของสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน ปี พ.ศ.2550

2. ต้นทุนส่วนบุคคล เป็นค่าใช้จ่ายทั้งหมดที่บุคคลต้องเสียไปจากการจัดการศึกษาที่จ่ายโดยนักศึกษาหรือผู้ปกครองสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

2.1 ต้นทุนส่วนบุคคลทางตรง ได้แก่ ต้นทุนที่นักศึกษาและผู้ปกครองจ่ายเพื่อการศึกษาเป็นตัวเงิน

2.1.1 ค่าใช้จ่ายส่วนตัว ประกอบด้วย ค่าที่พัก ค่าอาหาร ค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ค่าอุปกรณ์การศึกษา ค่าเสื้อผ้า ค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ดอื่นๆ เพื่อการศึกษา

2.1.2 ค่าใช้จ่ายที่ต้องจ่ายให้กับสถานศึกษา ได้แก่ ค่าขึ้นทะเบียนนักศึกษาใหม่ ค่าบำรุงการศึกษา ค่าหน่วยกิต ค่าธรรมเนียมพัฒนาสาขาที่เรียน ค่าธรรมเนียมฝึกทักษะ ค่าประกันของเสียหาย ค่าบำรุงห้องสมุด ค่าบริการสารสนเทศ ค่าบำรุงกีฬา ค่าบำรุงกิจกรรมนักศึกษา ค่าธรรมเนียมปริญญาบัตร และค่าบัตรประจำตัวนักศึกษา เป็นต้น

2.2 ต้นทุนส่วนบุคคลทางอ้อมหรือค่าเสียโอกาสในแง่บุคคล เป็นค่าเสียโอกาสหรือรายได้ที่สูญเสียไปจากการมาศึกษาต่อ เป็นค่าใช้จ่ายที่สูญเสียไปจากการขาดรายได้ระหว่างเรียน ซึ่งคำนวณจากรายได้หลังหักภาษีแล้ว โดยจะใช้อัตราบัญชีเงินเดือนของคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน ปี พ.ศ.2550

ผลตอบแทนทางการศึกษา หมายถึง ผลประโยชน์ที่ได้รับจากหลังจบการศึกษาในรูปที่สามารถวัดเป็นตัวเงินกับผลตอบแทนที่ไม่สามารถวัดเป็นตัวเงินได้ สามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภทได้แก่

1. ผลตอบแทนส่วนบุคคล คือ ผลตอบแทนที่บุคคลจะได้รับภายหลังจบการศึกษาแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะได้แก่ ผลตอบแทนที่สามารถวัดออกมาเป็นตัวเงินได้ได้แก่ รายได้ที่ได้รับเพิ่มขึ้นหลังหักภาษี โดยใช้บัญชีเงินเดือนของคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2550 และผลตอบแทนที่ไม่สามารถวัดออกมาเป็นตัวเงินได้จำนวน 4 ด้านได้แก่

ด้านที่ 1 การพัฒนาสมรรถนะในการปฏิบัติงาน

ด้านที่ 2 การได้รับการยอมรับจากผู้อื่น

ด้านที่ 3 ความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน

ด้านที่ 4 ความภาคภูมิใจและการพัฒนาคุณลักษณะของตนเอง

2. ผลตอบแทนส่วนสังคม คือ ผลตอบแทนที่สามารถวัดเป็นตัวเงินได้ ได้แก่ รายได้ที่ได้รับเพิ่มขึ้นก่อนหักภาษี โดยใช้บัญชีเงินเดือนของคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2550 ส่วนผลตอบแทนที่ไม่สามารถวัดเป็นตัวเงินได้จำนวน 2 ด้าน ได้แก่

ด้านที่ 1 การทำตนให้เป็นประโยชน์ชุมชนและสังคม

ด้านที่ 2 การปฏิบัติตนเป็นพลเมืองที่ดี

ต้นทุน – ผลตอบแทน หมายถึง การวิเคราะห์ในเชิงเศรษฐศาสตร์เกี่ยวกับประสิทธิภาพของการผลิตบัณฑิตครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ซึ่งนำมาใช้ในการตัดสินใจลงทุนทางการศึกษาและคำนวณผลประโยชน์ที่จะได้รับในอนาคต โดยศึกษาแยกวิเคราะห์เป็นโปรแกรมการผลิตครูหลักสูตรครุศาสตร/ศึกษาศาสตรบัณฑิต 4 ปี 5 ปี และหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู ซึ่งการวิเคราะห์ต้นทุน – ผลตอบแทนใช้วิธีการคำนวณ 3 วิธี ได้แก่ การวิเคราะห์มูลค่าปัจจุบัน (Net Present Value : NPV) การวิเคราะห์อัตราส่วนผลตอบแทนต่อต้นทุน (Benefit – Cost Ratio : BCR) และการวิเคราะห์อัตราผลตอบแทนภายใน (Internal Rate of Return : IRR)

แนวทางการผลิตบัณฑิตครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ที่พึงประสงค์ หมายถึง รูปแบบหรือแนวทางเกี่ยวกับการจัดการศึกษา หรือการผลิตบัณฑิตครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ โดยใช้ข้อมูลการวิเคราะห์ต้นทุน – ผลตอบแทนทั้งที่สามารถวัดเป็นตัวเงินได้ และไม่สามารถวัดเป็นตัวเงินได้ ประกอบการตัดสินใจในการให้สัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มของผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับแนวทางการผลิตบัณฑิตครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ที่พึงประสงค์ ซึ่งจะนำเสนอตามองค์ประกอบของทฤษฎีระบบ (System Theory) ซึ่งประกอบไปด้วย บริบท (Context) ปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) ผลผลิต (Output) และผลลัพธ์ (Outcome)

1.7 ประโยชน์ที่ได้รับ

1. เพื่อเป็นข้อสารสนเทศสำหรับนักเรียน ผู้ปกครอง และครูแนะแนว ในการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อในคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์

2. เพื่อเป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการดำเนินการผลิตบัณฑิตในหลักสูตรครุศาสตร/ศึกษาศาสตรบัณฑิตที่มีประสิทธิภาพต่อไป